

АНАЛІТИЧНЕ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ЗМІНИ ВИТРАТ НА ВИРОБНИЦТВО ПРОДУКЦІЇ ЛЕГКОЇ ПРОМИСЛОВОСТІ УКРАЇНИ В УМОВАХ ГЛОБАЛІЗАЦІЇ

© Стріжик У.Р., 2014

Проаналізовано стан легкої промисловості України, динаміку структури операційних витрат за економічними елементами підприємств легкої промисловості та проблемні чинники, що впливають на неї. Порівняно результати фінансово-господарської діяльності підприємств у до- та посткризовий період. Проаналізовано зміну рівня рентабельності (збитковості) галузі легкої промисловості, виявлено залежність зміни цього показника до рівня витрат на одиницю готової (реалізованої) продукції. Також порівняно макроекономічні показники (індекси вартості, ціни виробників та фізичний обсяг продукції легкої промисловості). Застосовано комплексний підхід щодо впливу макроекономічної ситуації в Україні на формування витрат виробництва.

Ключові слова: галузь легкої промисловості, операційні витрати за економічними елементами, витрати на готову одиницю продукції легкої промисловості, індекс вартості промислової продукції, індекс цін виробників продукції, індекс фізичних обсягів промислової продукції.

U.R. Strizhyk

Ivan Franko National University of Lviv

ANALYTICAL SUPPORT FOR COST CHANGES ON CONSUMER GOODS ON MANUFACTURING OF UKRAINE IN CONDITIONS OF GLOBALIZATION

© Strizhyk U.R., 2014

The statelight industry Ukraine, structure of operating expenses by economic elements of light industry and a number of problematic factors affecting it. The comparison of the financial and economic activity of enterprises in pre-and post-crisis period. The change of profitability (loss) light industry, the dependence of the rate of change of the level of costs per unit of finished (sold) products. Also made comparison of macroeconomic indicators (index value, producer prices and volumes of light industry). The complex approach to the impact of the macroeconomic situation in Ukraine on the formation of production costs.

Although the light industry of Ukraine is in poor condition, it is a socially important and exportable industry has every opportunity for further restoration and revival. Determined that the products of domestic producers in industry is high-quality and expensive, focused on Western European and American markets. This leads to the use of tolling schemes that currently the main source of working capital funds for economic entities, upgrading equipment, improving skills development sector and increase employment. The inability of people to buy these products leads to its orientation buy much cheaper low quality products from China. Analysis of the cost structure, the cost per unit of finished product, and operating profitability showed that purchased domestic manufacturers of expensive imported raw materials, high deterioration manufacturing assets, high rate of rent for land for industrial use, increasing energy costs, lack of incentives for workers because of the relatively low wages leads to the formation of relatively high cost of production of light industry.

Key words: light industry, operating expenses for theeconomic elements, the cost of the finishedunitof light industry, the index value of industrial production, PPIproductionvolume indexof industrial production.

Постановка проблеми. В умовах ринкової трансформації та глобалізації економіки, розвитку євроінтеграційних відносин галузь легкої промисловості України стала однією з пріоритетних експортоспроможних галузей всього її господарського комплексу. Легка промисловість, що функціонує в країні і перебуває в стані затяжної системної кризи, має чи не найбільші потенційні можливості щодо відродження і відновлення ефективної діяльності її підприємств, тим самим ставши гарантом відновлення галузі промисловості загалом.

Виробництво продукції, першочергової для вжитку споживачів, в розвинених країнах складає 50–60% від загальної структури промисловості, що є закономірністю для розвитку промисловості загалом. Адже переважання галузей з високою доданою вартістю і суттєвою затребуваністю споживачів (прогресивних галузей) – це першооснова процвітання усього промислового комплексу країни. Такою галуззю є легка промисловість, що характеризується значною ємністю ринку (40–50 млрд. грн на рік), порівняно з переробною промисловістю – високими показниками результативності, нижчою витратомісткістю виробництва, високою окупністю капіталу.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Вивченням особливостей функціонування легкої промисловості України в умовах розвитку євроінтеграційних процесів і посилення глобалізації займалися такі вітчизняні вчені-економісти, як: А. Гречан, А. Мазаракі, Т. Мельник, В. Ізовіт, Н. Носова, І. Сарасва, Т. Стовба, А.В. Тарасюк, О. Чорна, Г. Швороб та ін. Статистичний аналіз динаміки витрат на виробництво продукції легкої промисловості практично не проводився.

Цілі статті. Сьогодні доцільно буде дослідити динаміку витрат на виробництво продукції легкої промисловості у розрізі операційних витрат на реалізовану продукцію легкої промисловості, витрат на виробництво одиниці готової продукції на макрорівні. Статистичне дослідження макроекономічних показників цієї галузі, таких як індекс виробництва, індекс цін виробників, індекс фізичного обсягу промислової продукції тощо допоможе встановити причини змін і характер витрат на виробництво продукції легкої промисловості.

Виклад основного матеріалу дослідження. За останні двадцять років під час переходу від планово-регульованої до ринкової економіки відбувся істотний спад частки реалізованої продукції легкої промисловості в загальному обсязі реалізованої промислової продукції (рис. 1). За цей період виробництво бавовняних, вовняних, лляних тканин на душу населення з 24 кв. м у 1990 році знизилося до 2,2 у 2012 році, одягу – з п'яти одиниць до 0,7, взуття – від чотирьох пар до 0,6 у 2012 році. За цей період втрачено 650 тисяч робочих місць. Через скорочення виробництва вітчизняної продукції різко зросли обсяги імпорту (до 70%). Це є наслідком того, що на початках становлення незалежності України, коли 99% підприємств легкої промисловості знаходиться у приватній власності, держава не звертала особливої уваги на розвиток цієї галузі. Базові пріоритети надавалися таким галузям, як гірничо-металургійний комплекс, хімічна та вугільна промисловість.

Насправді легка промисловість – це соціально важлива, експортоспроможна, пріоритетна галузь промисловості, що забезпечує населення непродовольчими товарами широкого вжитку з високододаною вартістю, може надавати велику кількість робочих місць, бути постачальником і замовником для суміжних галузей. Ця галузь доволі тривалий час може залишатися “сам на сам” зі складними проблемами.

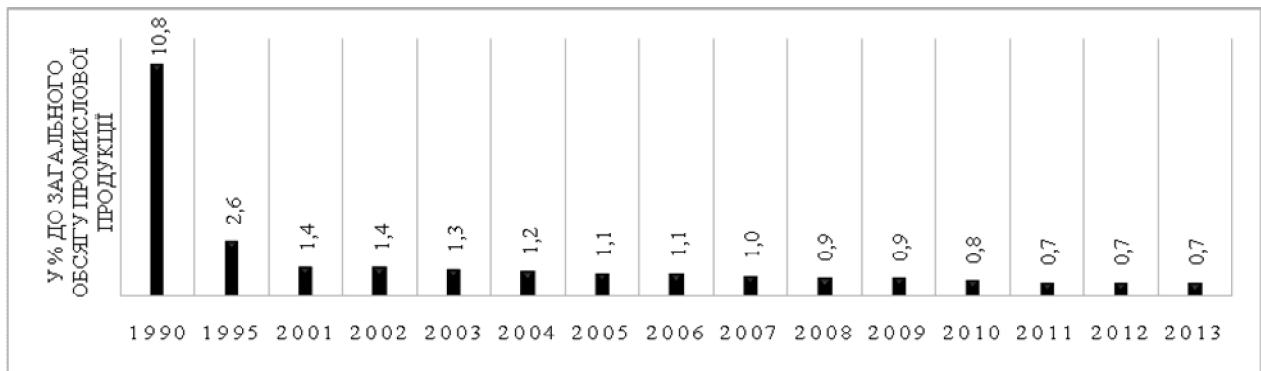

Рис. 1. Питома вага реалізованої продукції легкої промисловості в загальному обсязі реалізації промислової продукції

Джерело: складено автором на основі [4; 7; 8]

Погоджуємось з думкою Є. Гоцуєнко та Н. Гоцуєнко, які стверджують, що “в умовах засилання імпорту, включно із секонд-хендом, низької купівельної спроможності населення, зростання вартості енергоресурсів підприємствам легкої промисловості складно зводити матеріально-фінансові баланси, виконувати умови контрактів. Така невідповідність породжує тривожну статистику, коли навіть зі зростанням виробництва проблеми зайнятості не тільки не зникають, а й поглиблюються” [1].

Безпосереднє порівняння витрат на виробництво та їхніх елементів для різних періодів економічного розвитку – це обов’язкова умова аналітичного забезпечення динаміки витрат. Але, крім цього, на нашу думку, необхідно проаналізувати такі показники, як: обсяги промислової продукції, динаміку цін виробників на промислову продукцію, фінансові результати від операційної діяльності, рівень рентабельності промислових підприємств. Аналіз причин зміни рівня і структури витрат від діяльності підприємств потрібно проводити комплексно. Адже на динаміку зміни рівня витрат впливає багато як зовнішніх (макроекономічна ситуація: динаміка рівня інфляційних коливань, рівень зайнятості населення, кількість найманих працівників, перерозподіл доходів населення, розподіл ресурсів з метою зміни структури національного продукту; політична стабільність; монетарна, податкова, зовнішньоекономічна політика держави тощо; рівень конкуренції на зовнішніх та внутрішніх ринках), так і внутрішніх чинників (вибір стратегії управління підприємством, ринкова позиція суб’єкта господарювання, орієнтація на зовнішнє середовище, особливості здійснення виробничого процесу, формування відповідної облікової політики тощо). Тому, для прикладу, наслідком високого рівня витрат на виробництво продукції і збиткові фінансові результати, які показує підприємство протягом деякого періоду, може бути утвердження ринкових позицій суб’єкта господарювання у довгостроковому періоді.

Порівняння індексів вартості, цін та фізичного обсягу продукції легкої промисловості України (рис. 2) дає змогу зробити висновок, що протягом 2007–2012рр. зростання вартості продукції легкої промисловості спричинене зростанням цін виробників цієї продукції, водночас відбувається тривале і постійне скорочення обсягів виробництва продукції. Варто зазначити також, що “коливання виробництва від місяця в місяць є характерним для легкої промисловості та залежить від сезонності, обсягів замовлень та ситуації на внутрішньому та зовнішньому ринках” [6, с.5].

У 2009 році відбулося максимальне скорочення індексу фізичних обсягів виробництва продукції легкої промисловості до 63, 8%, обсягів реалізації продукції до 74,2% і максимальне підвищення індексу цін виробників на 116,3%. Погіршення ситуації на ринку продукції легкої промисловості простежується протягом 2008–2009 років, що є наслідком впливу світової економічної кризи. Отже, розбалансування структури галузі посилюється через неоднакові темпи падіння обсягу виробництва продукції і темпи зростання інфляції.

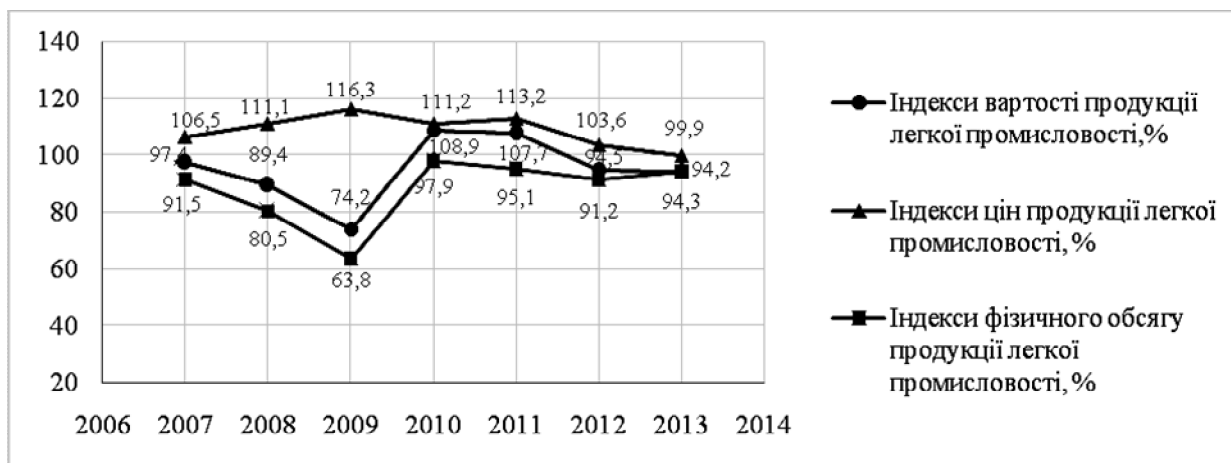

Рис. 2. Динаміка індексів вартості, цін та фізичного обсягу промислової продукції, у % до попереднього року
Джерело: складено на основі [7; 8]

Скорочення обсягів виробництва тканин пов'язане з дефіцитом сировини та підвищенням вартості бавовни на світовому ринку в декілька разів, а також з проблемами реалізації і збуту продукції, що є наслідком насичення вітчизняного ринку аналогічною продукцією, яка імпортована з інших країн.

У 2013 році показник індексу цін виробників знизився на 0,01% відповідно до попереднього року, що призвело до пропорційного скорочення обсягів виробництва і вартості продукції легкої промисловості.

Аналіз структури витрат на виробництво і реалізацію продукції дасть змогу виявити напрями зниження витрат та підвищення ефективності виробництва. У табл. 1 наведено структуру операційних витрат підприємств легкої промисловості України у 2007–2011 рр.

Результати аналізу показали, що підприємства легкої промисловості матеріаломісткі. У 2011 році матеріальні витрати текстильного виробництва, виробництва одягу та хутряних виробів в загальній структурі витрат склали 56,6%, а виробництва шкіри та шкіряних виробів – 66,7%. Висока частка матеріальних витрат характеризується браком вітчизняної сировини для виробництва продукції, тому таку сировину імпортують за високою митною вартістю. Як наслідок, вітчизняні підприємства купують дорогу сировину і виробляють продукцію з високою собівартістю продукції. Товари легкої промисловості національного виробника є високоякісними, хоч і дорогими, адже у витратах на виготовлення високоякісної натуральної продукції враховані норми санепідемстанції і європейські стандарти якості, оскільки значна її частина експортується. Якісна вітчизняна продукція не може конкурувати з дешевими китайськими імпортними товарами, “секонд-хендом”, що в значних обсягах ввозиться в Україну за мінімальними фіксованими податками без належних сертифікатів і стандартів якості. Тому на внутрішньому ринку легкої промисловості відсутня “здора” конкуренція. Обсяг ринку не менший за 80 млрд. грн. За словами Т. Ізовіт: “на ринку офіційно присутній продукт легкої промисловості всього лише на 27,5 млрд. грн. Більша частина в тіні – 50–60 млрд. грн. Ось тому наші пенсії низькі, погана освіта, медицина і все інше” [3].

Таблиця 1

**Структура операційних витрат за економічними елементами (робіт, послуг)
галузі легкої промисловості України у 2007–2011 рр.**

Показники	Роки	Структура витрат, у % до загальної суми витрат				
		Матеріальні витрати	Амортизація	Витрати на оплату праці	Відрахування на соціальні заходи	Інші операційні витрати
1	2	3	4	5	6	7
Легка промисловість	2007	59,2	3,9	19,8	7,0	10,1
	2008	59,3	3,4	19,0	6,5	11,8
	2009	57,3	4,3	19,9	7,0	11,7
	2010	59,1	3,7	19,8	6,9	10,5
	2011	59,3	3,6	20,5	7,2	9,4

1	2	3	4	5	6	7
текстильне виробництво; виробництво одягу, хутра та виробів з хутра	2007	52,7	4,6	23,4	8,2	11,1
	2008	52,9	4,0	22,2	7,6	13,3
	2009	51,0	5,0	22,5	7,9	13,6
	2010	54,6	4,2	21,9	7,6	11,7
	2011	56,6	3,8	21,8	7,7	10,1
виробництво шкіри, виробів зі шкіри та інших матеріалів	2007	74,2	2,2	11,5	4,1	8,0
	2008	75,4	1,9	11,0	3,8	7,9
	2009	72,3	2,5	13,4	4,7	7,1
	2010	70,4	2,5	14,4	5,1	7,6
	2011	66,7	3,0	16,8	5,9	7,6

Джерело: складено автором на основі [8]

Результати аналізу економічних показників, які впливають на конкурентоздатність вітчизняних товарів, свідчать, що підприємства працюють практично на рівні світових цін на основні види сировини, матеріалів і обладнання. Це формує 65–80 % собівартості продукції, а витрати на оплату праці складають 10–20 % собівартості [5, с. 237].

Витрати на оплату праці та відрахувань на соціальні заходи у 2007 році становили 28,6% від загальної структури операційних витрат, а в 2011 р. зросли до 27,7%. В текстильному виробництві, виробництві одягу і хутра цей показник в 2007 році становив 31,6% і знизився до 29,5% в 2011. Це зумовлено підвищенням питомої ваги матеріальних витрат. У взуттєвій промисловості навпаки – зі зменшенням частки матеріальних витрат у загальній структурі витрати на оплату праці і відрахування на соціальні заходи збільшились від 15,6% у 2007 році до 22,7% у 2011.

Варто також зазначити, що заробітна плата у галузі легкої промисловості удвічі нижча, ніж в промисловості загалом. За даними Держкомстату України, у 2012 році середньомісячна номінальна заробітна плата працівників промисловості становила 3500 грн., що на 12,2% більше, ніж в попередньому році, у переробній промисловості цей показник становив 3120 грн., а в легкій – 1751 грн. Для взуттєвиків середня зарплата завжди була вищою (1824 грн. у 2012 році), ніж для виробників текстилю, одягу, хутра (1731 грн.) [8].

Витрати на оплату праці вітчизняного робітника у чотири рази вищі, ніж заробітна плата, яку отримує швачка у Китаї, Індії чи Бенгладеші – дешева робоча сила також унеможливорює “здорову” конкуренцію на внутрішньому вітчизняному ринку.

Українські швейні фабрики виготовляють високоякісний сучасний одяг для країн Європейського союзу за давальницькими схемами. Цей одяг продається за кордоном під марками відомих брендових компаній, а тому престижність вітчизняної швейної промисловості не розвивається. Але попри хронічну кризу легкої промисловості укладання давальницьких договорів забезпечує збереження висококваліфікованих кадрів, освоєння нових технологій виробництва, оснащення та переоснащення нових технологій та устаткування, набуття зарубіжного досвіду щодо пошиття нового виду продукції. “Тобто збереглися шанси згодом вийти на внутрішній та світові ринки з власними торговими марками” [1].

Амортизаційні відрахування коливаються в межах 4% від загальної структури витрат. Для зміцнення конкурентних переваг як на внутрішніх, та і на зовнішніх ринках “підприємствам необхідно здійснювати інноваційно-інвестиційний шлях розвитку, підвищивши рівень їх капіталізації. Це дасть можливість працювати на давальницькій сировині в сегментах, орієнтованих на високоякісну продукцію” [5, с. 237].

Основні засоби галузі характеризуються високим ступенем зношеності, необхідністю модернізації устаткування. Але за браком обігових коштів, недоступністю банківських кредитів, несвоєчасністю відшкодування ПДВ експортери не мають змоги замовити і

оплатити новітнє устаткування, що не виготовляється в Україні, для забезпечення ефективної роботи підприємств галузі.

З табл. 2 видно, що витрати на 1 грн. готової продукції у 2011 році становили для виробників текстилю, одягу та хутра – 96,7коп., а для виробників шкіри – 92,8коп. У 2007 році підприємства галузі були беззбитковими, у 2008 році простежувались перевитрати виробництва продукції.

Таблиця 2

**Витрати на виробництво одиниці готової продукції
в галузі легкої промисловості у 2007–2011 рр.**

Показники	Роки				
	2007	2008	2009	2010	2011
Легка промисловість (коп./грн.), у т.ч.:	99,4	104,7	95,1	97,4	95,6
текстильне виробництво; виробництво одягу, хутра та виробів з хутра	99	108,1	96,1	98,4	96,7
виробництво шкіри, виробів зі шкіри та інших матеріалів	100,1	97,1	92,5	94,9	92,8

Джерело: складено автором на основі [8]

Рентабельність операційної діяльності підприємств легкої промисловості наведено в табл. 3. Як відомо, рентабельність характеризує ефективність реалізації продукції. Цей показник характеризує рівень віддачі активів, а також ступінь використання капіталу у процесі виробництва.

З табл. 3 видно, що підприємства легкої промисловості низькорентабельні, а у роки фінансової кризи – збиткові. Це пояснюється впливом ряду зовнішніх і внутрішніх проблемних чинників, що були проаналізовані.

Таблиця 3

Рентабельність операційної діяльності галузі легкої промисловості України у 2007–2012 рр.

Показник	Рівень рентабельності (збитковості), у %					
	2007	2008	2009	2010	2011	2012
Роки	2007	2008	2009	2010	2011	2012
Легка промисловість	0,7	-1,6	3,4	2,5	3,8	3,0
текстильне виробництво; виробництво одягу, хутра та виробів з хутра	0,7	-2,3	2,4	2,0	3,3	2,3
виробництво шкіри, виробів зі шкіри та інших матеріалів	0,8	0,0	5,9	3,4	5	5,7

Джерело: Складено автором на основі [2]

Висновки та перспективи подальших досліджень. Отже, головними складовими, що впливають на динаміку витрат легкої промисловості, є, по-перше, макроекономічна ситуація країни, політична нестабільність, зовнішньоекономічна та фінансова політика держави, по-друге, особливості галузі, специфіка виробничого процесу суб'єктів господарювання.

Продукція національних виробників галузі є високоякісною і дорогою, зорієнтована на західноєвропейські та американські ринки. Це призводить до використання давальницьких схем, які сьогодні є основним джерелом поповнення обігових коштів для діяльності суб'єктів господарювання, переоснащення устаткування, підвищення рівня кваліфікації кадрів галузі та збільшення зайнятості населення. Неспроможність населення купувати таку продукцію призводить до його зорієнтованості на набагато дешевшу низькоякісну продукцію китайського виробництва.

Аналіз структури витрат, витрат на одиницю готової продукції, а також рентабельності операційної діяльності показав, що придбання вітчизняними виробниками дорогої імпортової

сировини, високий ступінь зношеності виробництва основних засобів, висока ставка орендної плати за землю промислового користування, збільшення вартості енергоресурсів, відсутність стимулювання працівників через відносно низьку заробітну плату призводить до формування доволі високої собівартості продукції легкої промисловості.

Незважаючи на зазначений стан галузі легкої промисловості, вона є соціально важливою і перспективною в подальшому розвитку і за належної уваги з боку держави може вагомо вплинути на підвищення ефективного розвитку промисловості загалом.

Подальші дослідження будуть присвячені аналізу зміни структури витрат під впливом запровадження і фінансування інноваційних проектів галузі легкої промисловості, підвищення її інвестиційної діяльності, оптимізації структури фонду оплати праці працівників галузі.

1. Гоцуєнко Є. Важкі будні легкої промисловості [Електронний ресурс]/ Є. Гоцуєнко, Н. Гоцуєнко // Дзеркало тижня. Україна. – 21 травня 2011. – №19. – Режим доступу: http://gazeta.dt.ua/ECONOMICS/vazhki_budni_legkoyi_promislovosti.html/ – Назва з екрану;
2. Діяльність суб'єктів господарювання : статистичні збірники за 2008-2012рр. [Електронний ресурс]/ За редакцією І.М. Жук. – Київ, 2009-2013. – Державна служба статистики України. Офіційний сайт. – Режим доступу: <http://ukrstat.gov.ua/> – Назва з екрану;
3. Ізовіт Т. Тіньовий сегмент ринку легкої промисловості України складає 50-60 мільярдів гривень [Електронний ресурс] / Т. Ізовіт // Голос столиці. – 2013, 5 червня. – Режим доступу: http://newsradio.com.ua/2013_06_05/T-novij-segment-rinku-legko-promislovost-Ukra-ni-sklada-50-60-m-ljard-v-griven-ekspert/ – Назва з екрану;
4. Народное хозяйство СССР в 1990 г.: Статистический ежегодник / Госкомстат СССР. – М.: Финансы и статистика, 1991. – 752 с.;
5. Нездойминога Е.А. Мониторинг производственной деятельности предприятий легкой промышленности Украины / Е.А. Нездойминога // Проблемы легкой и текстильной промышленности Украины. – 2011. – №2. – С. 234–238;
6. Показники роботи легкої промисловості України // Легка промисловість: науково-виробничий журнал / за ред. Т. Єрмолаєвої. – 2013. – № 3. – С. 4-6;
7. Статистична інформація. Державна служба статистики України. Офіційний сайт [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://ukrstat.gov.ua/> – Назва з екрану;
8. Статистичні щорічники України за 2007-2012 рр. [Електронний ресурс] / За ред. О.Г. Осауленка. – Київ, 2008-2013. – Державна служба статистики України. Офіційний сайт. – Режим доступу: <http://ukrstat.gov.ua/> – Назва з екрану.